

BUJDOSÓ ALPÁR

ViennAfair

Fotó: ©Reed Messe Wien/J. Brenels

A művészeti vásár fogalma nyilván nem ismeretlen a magyar művészetbarátok és gyűjtők között sem. Abban a kommersziális formájában, ahogy mai arcát mutatja, talán kevésbé, bár valamikor a kilencvenes években megélt Budapesten is hasonlót: igazi műtárgy-galéria talán csak kettő-három volt, a többi kommersziális művészeti kellékeket „árult”. Manapság viszont a műtárgy is kereskedelmi cikk, a művészeti vásár is kereskedelmi vállalkozás. Mint a ViennAfair is, melyet nemrégiben rendeztek meg (április 6-tól 9-ig) Bécsben, az új Messezentrum (Vásárközpont) A pavilonjában. Érdekes felhívni már a címet, a logót is, amely a művészetet kevésbé (csak egy nagy A betű jut neki), a vásárt (fair) viszont explicit módon hangsúlyozza. És érdemes odafigyelni a méretekre is: az A pavilon talán a legnagyobb, de mindenesetre elég nagy ahhoz, hogy kényelmesen helyet biztosítson 106 művészeti galéria kisebb-

nagyobb, néhány múzeum inkább kisebb, és néhány művészettel kapcsolatos vállalat, mint a Kunsttrans, inkább nagyobb boxának. Két kávéház, vendéglő, pezsgőbár jelzi, hogy gyerekes családokon kívül más látogatókra is számítottak a rendezők. Végül érdemes volt felhívni a vásárt beharangozó hírverésre is: rádió, televízió, kulturális hírek, reklámcédula a postaládában, személyes meghívó az esetleg érdekelteknek (például újságíróknak vagy olyan személyeknek, akikről tudható-sejthető, hogy gyűjtőfélék), nem kért e-mailes reklám (spam). Ehhez ugyan már hozzászólt az ember a nyugati országokban, és valószínűleg nem csak a nyugati országokban. Az egyetlen újdonság talán az, hogy művészetről van szó. Persze a vásárt rendező cég (Reed Exhibitions) profilja is olyan, ahol mindez természetes: Linzben információs technológiai, Salzburgban gyógyszeripari és kozmetikai, később háztartási vagy

Fotó: ©Reed Messe Wien/J. Breneis

Dirk Kreckting, Michael Schultz Galéria, Berlin

népviselési tárgyú vásárokat rendez. Ebből nyilvánvalóan következik, hogy a rendezésbe, a galériák, múzeumok kiválogatásába semmilyen állami intézménynek, kulturális fórumnak, művészeti grémiumnak nincs beleszólása.

Mint már szó volt róla, a vásár április 6-án, csütörtökön nyílt. 8-án, szombaton kezdődött a húsvéti szünet. Sylvia Steinek, az egyik legnagyobb (és patinás) bécsi galéria tulajdonosa emiatt attól tartott, hogy tulajdonképpen csupán a csütörtök és a péntek számítható igazán vásári napnak, az üzletek nagyobb részét ezeken a napokon kell lebonyolítani, „szombat-vásárnap nem sok fog történni”. (Hozzáteszem, hogy meglepetésre a vasárnapi látogató is elég nagy közönséggel találkozott, bár – furcsa módon – inkább családokkal és a kisebb-nagyobb gyerekekkel. Úgy látszik, nem utaztak

el.) Mindenesetre a négy napon 12 417 látogatója volt a vásárnak. Persze a legtöbben Bécsből, Ausztriából jöttek, de sok német, cseh és magyar érdeklődőt is vonzott a látvány. Az üzlet sem lehetett olyan gyatra: bár a kiállító ebből a szempontból elég szófukar fajta, mégis meg lehetett tudni, hogy a Krobath Wimmer Galéria egy Julian Opie-képet 32 ezer euróért, a Janda Galéria két Maja Vukojét 10 ezer euróért adott el. Ernst Hilger pedig nem csinál titkot az üzletmenetből, sőt amolyan előzetes mérleget is készít: 50 ezer euróért adott el képet a vásáron, 80 ezer euró értékű képről még folynak a tárgyalások. A száz négyzetméter területű boxért, a szállításokért és egyebekért 20 ezer eurót adott ki, pedig naponta hívott meg és látott vendégül gyűjtöket.

Az új EU-tagállamok kiállítói sokkal kisebb nagyságrendekben gondolkodnak. A lengyel Program Galé-

Fotó: ©Reed Messe Wien/./ Breneis

John Isaacs és Ebru Erkülü, 20.21 Galéria, Essen

ria teljesen meg van elégedve a 20 ezer euróval, amelyet Wojciech Zasadny húsz képéért fizettek. Kicsúszik a számon (vagy inkább a billentyűzetemen): a képek olyanok, hogy azokat jól el is lehet adni. Julian Opie egyszerű, lendületes vonalakkal aktot vagy akt-részeket (például csak a lábakat, balettcipő fűzése közben) rajzol(fest); majdnem olyanok, mint a karikatúra. Maja Vukoje természetes tájba, farkasok társaságába légből lebegő átlátszó szellemalakot komponál, Wojciech Zasadny képes hetilapok fedőlapjait adja el, amelyeken comics-szerű alakok grimaszokat vágnak, vagy kitekert pózokban produkálják magukat. Sajnos, a többiek (és itt elsősorban a balkáni országokból és a volt Szovjetunió országaiból érkezett művészekre gondolok) többnyire megragadtak az ábrázolás-leképezés felfogásában – amire nem számítottam. Vagy csak ilyen galériák jöttek Bécsbe, esetleg a galériák csak ilyen anyagot hoztak magukkal... Sajnos a három és fél magyar galéria (Vintage, Deák Erika, acb és a Knoll Galéria) üzletmenetéről nem tudok érdemlegeset mondani, csupán annyit, hogy Hans Knoll veri a fejt a falba, amiért évekkor ezelőtt Tony Cragg egy (krumplit szállító) teherautó-objektjét nem adta el 80 ezer schillingért, mert a mostani értéke 100 ezer euró felett van. Ezen az áron pedig nehéz vevőt találni.

Meglepően jól szerepelt viszont a budapesti Ludwig

Múzeum. Folderei jók, jól is voltak elhelyezve, sokak kezében láttam, sőt az igazgató, Néray Katalin részt vett az egyik pódiumbeszélgetésen is, amelyik talán a legérdekesebb volt. Nemcsak azért, mert a keleti, elsősorban a balkáni országoknak és a volt Szovjetunió országainak itteni részvételéről szólt, hanem azért is, mert olyan illusztris beszélgetőpartnerek között folyt, mint a már említett Hans Knoll, Antun Maračić, a dubrovniki Modern Múzeum igazgatója, Boris Marte, az Erste Bank szponzorprogramjának igazgatója, Annemarie Türk, a KulturKontakt vezetője, Peter Weibel, a karlsruhei művészeti és mediaközpont vezetője, illetve Emil Brix, az osztrák külügyminisztérium művészeti osztályvezetője.

Volt ugyan még egy másik pódiumbeszélgetés is, *The contemporary art market – boom or bust?* (Napjaink művészeti piaca – igazi fellendülés vagy csak sürgés-forgás?) címmel. Résztvevői amerikai professzorok (Stern School of Business), német és osztrák galériatulajdonosok voltak. A kialakuló vélemény a művészeti vásár, a művészeti üzlet fellendülése felé tendált, bár a galériatulajdonosok ezt még jobbnak szeretnék látni.

Különben is: bár a Viennafair a maga nemében csupán a második ilyen rendezvény, máris megtalálta a maga jellegzetes profilját. Kelet felé fordult, az úgynevezett CEE (Central and Eastern European) országok felé, amit

én eddig nehézkesen a balkáni országokkal és a volt Szovjetunió országaival azonosítottam. (Azért, mert folyt vagy folyik a vita, hogy mi is tartozik Közép-, és mi Kelet-Európához? Meddig terjed Európa? Földrajzi fogalom-e egyáltalán?) Bécs egyrészt úgy kereste és találta meg azt a speciális szerepet, amelyet be tud tölteni, hogy igyekezett minél több galériát meghívni ezekből az országokból, másrészt úgy is, hogy a rendező, Reed Exhibitions őt, az Erste Bank pedig tizenkét galéria költségeit vállalta fel. Az UNIQUA biztosító pedig az egész vásár szponzora, úgy is, hogy műveket vásárol, és azokat továbbajándékozza múzeumoknak, jelentősebb gyűjteményeknek. Csak így tudott ebből a régióból 25 galéria részt venni a vásáron: A vlagyivosztoki Arka, a moszkvai Aidan és a Stella Art, a vilniusi CAC, a Meta Art Foundation Bukarestből, a lengyel Posibilia, Plan B, Noua, H'Art, Le Guern, Raster, Czarna, Program és a lokal_30, amely az 5000 euróval dotált ViennaFair-Galerienpreiset (a „legjobb stand” címet) is elnyerte, a zágrábi C.A., a ljubljanoi Gregor Podnar és Skuc, a belgrádi Remont és Zvono, a pozsonyi Gandy, Space, a prágai Display functions. Ebben a tükörben kissé kevésnek tűnik a három magyar galéria részvétele, hiszen Knoll osztrák, magyar (Birkás Ákos) és nemzet-

közi (Tony Cragg) anyagot mutatott be. A már fentebb idézett Ernst Hilger úgy gondolja, Bécs jól választott: a ViennaFairhez hasonlóan karakteres vásárnak csak a madridi ARCO mondható, ahol a dél-amerikai országok művészeit-művészetét patronálják/támogatják, ugyanúgy, mint a bécsiek a kelet-közép-európai országokét.

Külföldről természetesen legtöbbször Németországból jöttek. Berlinből mindjárt nyolc galéria, Frankfurtból, Düsseldorfból és Münchenből három, Stuttgartból kettő, de Hannoverból, Dresdából, Essenből, Bad Homburgból, Kölnből, Viersenből is volt legalább egy-egy. Az összefüggést, a kapcsolatot a művészet iránt érdeklődő látogató számára mégis a londoni Marlborough Galleries teremtette meg, ahol Picassót, Feiningert, Klimtet, Kokoschkát láthattunk. A pop art pedig német galériákba került: Robert Indianát, Roy Liechtensteint, Robert Rauschenberget, Andy Warholt a vierseni Benden&Klimczak és a Bad Homburg-i Auden mutatja be. Azért fogalmazok ilyen óvatosan: „mutatja be”, mert nem tudom, hogy ezek a galériák valóban eladási szándékkal jöttek-e ide. Ilyen műveket, ilyen értékben nem vásárokon árulnak, ezeket aukciókon szokás árverezni. Ám lehet az is, hogy valamilyen közeli aukcióra készül

Tony Gragg, Knoll Galéria, Bécs

Fotó: ©Reed Messe Wien/Z. Breneis

Dorothee Golz, Frank Schlag és Cie Galéria, Essen

a tulajdonos (ha egyáltalán a galéria a tulajdonos). Itt csupán a gyűjtők és nem utolsósorban a művészeti újságírók figyelmét akarja a munkákra felhívni, akik aztán azonnal és bérmentve reklámot csinálnak nemcsak a műveknek, hanem a galériának is. Látom, tapasztalom.

Távolabbi országok galériái is jelen vannak a vásáron. Az athéni The Breeder, a milánói arte contemporanea, a New York-i I-20 és Thrust Project, a zürichi Le-

long és a londoni Wilkinson. Érdekesség: a The Breeder Athanasios Argianas képeivel jött Bécsbe, aki fordított portrékat prezentál: a fejet hátulról festi meg, felnyírt hajjal vagy éppen hajfonattal. Akár copf-portréknak is lehetne nevezni őket.

A többség persze osztrák kiállító. Szinte mindegyik jelen van, a nevesek és híresek (Chobot, Heike Curtze, Johannes Faber, Lukas Feichtner, Ernst Hilger, Grita Insam, Krinzinger, Krobath Wimmer, Lindner,

nächst St. Stephan, Steinek), a bécsiek (Bleich Rosei, Viktor Bucher, Engholm Engelhorn, Frey, Hohenlohe & Kalb, Andreas Huber, Hummel, Martin Janda, Georg Kargl, Kosak Hall, Christine König, Kunstbüro, Lang, layr:wuestenhagen contemporary, Meyer Kainer, Mezzanin, Lisa Ruyter, Gabriele Senn, Hubert Wolfrum) és a „vidékiek” (Galerie 3 Klagenfurtból; Galerie 422 Gmundenből; Altnöder, ATC Weihergut, Welz, mindhárom Salzburgból; c.art, Prantl & Boch Dornbirnből; artmark Spital am Pyhrnből; Edition & Atelier, Eugen Lendl Grazból; Schmidt Reithből; i. A., Elisabeth & Klaus Thoman Innsbruckból; Judith Walker Weizelsdorfból). Az osztrák galériák főleg napjaink, a ma művészetét és művészeit mutatták be: első-

Párhuzamosan két művészeti ág látható, amely – itt és most – nem áru: a térszobrászat és a videó. Clegg & Guttmann, Werner Feiersinger, Alfred Hrdlička, Michael Kienzer, Brigitte Kowanz, Hans Kupelwieser, Marko Lulić, Rudi Molacek, Manfred Pernice, Thomas Stimm és Manfred Wakolbinger szobrai a pavilon körüli tereken, a Stephanie Moison, a párizsi Bureau des Videos igazgatójának gyűjteménye pedig a videoszínházban tekinthető meg. Köztük John Armleder, Luigi Beltrame, Laetitia Benat, Pierre Bismuth, Ecart, Marina Faust, Silvie Fleury, Luc Fowler, Vidya Gastaldon, Gilbert & George, David Lamelas, Walter Pfeiffer, Pia Rönicke, Sturtevant munkái.

És ha a rendezvény eddigi bemutatásában megadtam Istennek, ami az Istené, a császárnak, ami a császár-

Fotó: ©Reed Messe Wien/J. Breneis

Robert Adrian X és Manfeld Erjantz, Insam Galéria Bécs

sorban a „fiatal vadakat” (Junge Wilde), mint Erwin Bohatsch, Herbert Brandl, Gunter Damisch, Hubert Scheibl, Walter Vopava és Otto Zitk. De jelen vannak az idősebbek, az ismertek is: Christian Ludwig Attersee, Arnulf Rainer (méghez a szép, korai munkákkal is), Hermann Nitsch, Günter Brus és Alfred Hrdlička. Engholm Engelhorn az 51. Velencei Biennálé osztrák pavilonjának kialakítóját, Hans Schabust hozta a vásárra.

ré, hadd súgjam meg, hogy volt néhány dolog, amely nekem is tetszett. Elsősorban Heinz Gappmayr betűképei Lindnernél, Henri Michaux finom felületeket hordozó meszkalin-képei Chobotnál, Joannis Avramidis 1961-ből való objektjei/szobrai Appelnél, François Morellet konstruktív színesei a Baukunst galériában, Hermann Nitsch kátránnyal, ultramarinnal, vérrel öntött képei (Schüttbilder), Arnulf Rainer *Keresztje* Heike Curtzenál, és Pinczehelyi Sándor coca-colás képe a sarlóka-

Fotó: ©Reed Messe Wien/J. Brenneis

Richard Deacon, Distrito Cu4tro Galéria, Madrid

lapácsos mellett a Vintage-nél. Persze egyiket sem tudtam megvenni.

De most, a teljesen szubjektív és akár el is hagyható vallomás után, szót kell ejtenem néhány fontos, a kultúra és a művészet jelenét érintő dologról. Előjáróban még egyszer felidézem Ernst Hilger mérlegét, aki 50 ezer eurót árult ki a bécsi vásáron, 80 ezerről még tárgyal, és 20 ezer euró volt az ezzel kapcsolatos összes kiadása. De ehhez hozzátette azt is, hogy a sikerhez (és itt elsősorban az anyagiról, de nem csak arról van szó) szorosan hozzátartozik az is, hogy galériája évente legalább tíz alkalommal állítson ki nemzetközi környezetben. Idén világszerte tizenegy művészeti vásáron van jelen. Bécsből egyenesen továbbment Salzburgba,

ahol a Művészeti és Régiség Vásáron (Kunst- und Antiquitätenmesse) vesz részt, de ugyanúgy mehetett volna St. Pöltenbe is, ahol ugyanebben az időben hasonló rendezvény van. Magyarul: ahhoz, hogy a művek eljussanak a gyűjtőhöz, eljussanak a gyűjteményekbe, nagy erőbevetés szükségeltetik. Ezek után nem meglepő, ha a galériák az eladott művek árából 40-50 százalékot megtartanak. (Az ismert alkotók igen drága műveinek árából valószínűleg kevesebbet.) Mindez valamennyire jelzi, érzékelteti a művészeti vásárok méreteit, dimenzióját és a galériák fontosságának növekedését, amihez hozzá lehet tenni azt is, hogy ma már a magángaléria nem passzió, nem is költségvetésileg támogatott tevékenység, hanem kőkemény vállalkozás, a művészek

megválogatásával, a potenciális vásárlók elérésével, a megfelelő kapcsolatrendszer kiépítésével, reklámmal, adóval, adótanácsadóval – netán még a tulajdonos melletti menedzserrel is. Ha visszagondolok azokra a vásárookra, amelyeket a bécsi Iparművészeti Múzeum (Museum Angewandter Kunst, MAK) kiállítótermeiben rendeztek, ha a kiállító galériák számára (pedig már ott is voltak külföldi meghívottak!), a méretekre gondolok, akkor a hajdanit alig-alig tudom összehasonlítani a maival. A mai vásárok, a bécsi is, leginkább a biennálékkal, akár a velenceivel vagy a kasseli Dokumentával mérhetőek. Azokat pedig leginkább kettő-négy évente rendezik, a vásárokat viszont legalább egyszer évente. És garantáltan több van belőlük, mint hús.

A velencei biennálét mindig megelőzi egy elég hosszadalmas kiválasztási folyamat: egyrészt a részt vevő országok kuratóriumaiban, másrészt a mustra kurátor(ai)nak meghívásában. A velencei kurátorok pedig (tavaly Maria del Corral és Rosa Martinez) – igaz, saját koncepciójukra alapozva – kiválasztják azokat a műveket/művészeket, akik Itália pavilonjában vagy az Arsenalban szerepelnek majd. Érezhető ebben a művészet valamilyen tágan értelmezett felfogása, valamiféle művészeti vízió, és – ezzel együtt – egyfajta „minőségi ellenőrzés”.

A ViennAfair igazgatója, Edek Bartz többször hangsúlyozta, hogy a résztvevőket megválogatták. „Az ide meghívottak száma jelzi, hogy Bécs fontos művészeti vásárlóközpont, és egyben a Keletet Nyugattal összekapcsoló fordítókorong is.” (A vasúti állomások mozdonyait szokták ezzel más menetirányba fordítani.) A hangsúly a mondatban a meghívottak számán van.

Mégis vannak biztató jelek is. Nemcsak abban, hogy a vitákra a fontos múzeumok igazgatóit is meghívták, hanem például abban is, hogy a „legjobb standot” kiválasztó zsűriben Edelbert Köb, a MUMOK (Museum Moderner Kunst), Gerald Matt, a Műcsarnok (Kunsthalle) és Stefan Binder, az innsbrucki Művészeti Múzeum (Kunstraum Innsbruck) igazgatója is részt vett. És abban is, hogy a conwert contemporary fund, a történelmi épületek rekonstrukciójában előljáró cég 20 ezer eurót ajánlott fel az Albertinának grafikai művek vásárlására. Az Albertina saját költségvetéséből megduplázta az összeget, ám a műveket Albrecht Schröder, a grafikai gyűjtemény igazgatója választhatta ki.

Egyre világosabb, hogy a műtárgyak inflációs gyorsasággal emelkedő áraival (majdnem úgy, mint az olajéval) az állami költségvetések nem tudnak lépést tartani; egy idő után passzolnak, és csupán annyira telik, hogy megköszönjék, hogy egy bank vagy egy biztosító képet ajándékozzon valamely közgyűjteménynek. Itt szeretnék

visszaautalni az *Európai Utas* 2006/1. (62) számában megjelent írásomra (*A bécsi Lützenburger-gyűjtemény*, 25. o.), ahol a gyűjtemények kapcsán már érzékelttem/érezkeltettem a költségvetési finanszírozás ellehetetlenülését, amihez hozzájön az adófizető polgár, ha jobban tetszik, a választó alany rosszálló tekintete, ha megtudja, mekkora összegekről döntenek az ő adófillérjeiből.

Az a cikk eléggé pesszimista kicsengésű volt. Nem állítom, hogy a bécsi vásár után bizakodva látom a jövőt; de legalább vegyes érzésekkel, mint az előbbiekből kitűnik. Lehet, hogy az európai út valahol erre fog vezetni: itt az amerikai típusú alapítványi rendszer nem látszik igazán működtethetőnek. Meg kell csak kérdezni azokat az intézményeket, amelyek alapítványi alapokra (is) építik kulturális intézményeiket, honnan és mennyi pénz érkezik az alapítványokba. Vagy oda kell figyelni a szja felajánlható 1 százalékából összejövő összegek nyilvánosságra hozatalára. Ha nem volna Nemzeti Kulturális Alapprogram vagy akár a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, most semmi sem működne.

De: elképzelhető-e az, hogy nagy művészeti rendezvények, fesztiválok szponzorálásában fokozottabban részt vesznek majd bankok, biztosítók, nagy európai alapítványok (nem feltétlenül művészeti jellegűek, mint a conwert), akár úgy is, hogy a műveket ők vásárolják, de a hozzáértők (Albrecht Schröder) választják ki? A kép mellé nyugodtan oda lehet majd írni: a ... bank, a ... biztosító vagy akármi más ajándéka.

Ez persze nagyobb erőbevetést igényel az intézmények részéről is. De ez lehet az európai modell is.

Lehet. ■